

بررسی منافع اقتصادی ایران در اوپک و سیاست‌های حقوقی و نفتی آن

مؤلف:

عاطف‌نژاد اسمعی

کارشناس ارشد حقوق تجارت بین‌الملل، مدیریت بازرگانی
و مدرس دانشگاه

زیر نظر

دکتر علیرضا حسینی

استادیار حقوق خصوصی دانشگاه آزاد اسلامی

سرشناسه	: قاسمی، عاطفه، ۱۳۶۷.
عنوان و نام پدیدآور	: بررسی منافع اقتصادی ایران در اوپک و سیاست‌های حقوقی و نفتی آن / مولف عاطفه قاسمی؛ زیر نظر علیرضا حسینی.
مشخصات نشر	: تهران: خرسندی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۱۵۵ ص.
شابک	: 978-600-114-624-4
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص ۱۵۳.
موضوع	: اوپک Organization of Petroleum Exporting Countries
موضوع	: نفت -- ایران -- صنعت و تجارت Petroleum industry and trade -- Iran
موضوع	: نفت -- ایران -- صنعت و تجارت -- جنبه‌های اقتصادی
موضوع	: Petroleum industry and trade -- Economic aspects -- Iran
شناسه افزوده	: حسینی، علیرضا، ناظر
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۵ ق ۴۲۵ / ۵ / ۹۵۶۰ HD
رده‌بندی دی‌جی	: ۳۳۸ / ۲۷۳۸۲
شماره کتابشناسی	: ۴۳۲۸۹۹

اقتصاد و خرسندی

نمایشگاه و فروشگاه کتب فقهی، حقوقی و مجموعه قوانین

تهران، خیابان انقلاب - خیابان فخر رازی - خیابان لبافی‌نژاد - رسید به خیابان دانشگاه - پلاک ۱۷۴ - واحد ۲
تلفن: ۵ - ۶۶۹۷۱۰۳۴ و ۴ - ۶۶۹۰۵۰۴

فروشگاه شماره ۱: دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی تلفن: ۶۶۴۱۰۲۰۳

فروشگاه شماره ۲: میدان انقلاب، خ منیری جاوید (اردیبهشت)، پلاک ۲۲ تلفن: ۶۶۷۵۵۹۱۰ - ۶۶۹۵۰۷۵۹

فروشگاه شماره ۳: خ انقلاب، نرسیده به میدان فردوسی، کوچه شهید براتی، انشعاب حقوق دانشگاه آزاد، طبقه زیرین (قسمت کتابفروشی): ۶۶۷۵۵۹۱۰

پست الکترونیک: Khorsandy.pub@gmail.com

سایت اینترنتی: WWW.Khorsandypub.com

بررسی منافع اقتصادی ایران در اوپک و

سیاست‌های حقوقی و نفتی آن

عاطفه قاسمی

چاپ اول: ۱۳۹۵، تیراژ: ۵۰۰ جلد قیمت: ۱۲۵,۰۰۰ ریال

ISBN: 978- 600 -114-624-4

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۱۴-۶۲۴-۴

۱۱	مقدمه دکتر علیرضا حسینی.....
۱۳	مقدمه مؤلف.....

۱۵	فصل اول - تاریخ ملی شدن صنعت نفت ایران و نقش شهید دکتر حسین فاطمی در آن.....
۱۷	ملی شدن صنعت نفت ایران.....
۱۷	قرار داد الحاقی گس گلشانیان.....
۱۹	بحران سیاسی.....
۲۳	ملی شدن نفت ایران.....
۲۵	واکنش های دولت بریتانیا.....
۲۹	مذاکرات نمایندگان کمپانی با اول.....
۳۱	قرار موقت دیوان دادگستری لاهه.....
۳۳	هیئت استوکس.....
۳۵	در شورای امنیت سازمان ملل متحد.....
۳۷	پیشنهاد بانک بین المللی توسعه و ترمیم.....
۳۷	قطع روابط سیاسی با انگلستان.....
۴۰	نقش فعال دکتر حسین فاطمی در ملی شدن صنعت نفت ایران و قطع رابطه با غرب بر مبنای.....
۴۱	آنها که در سوراخهای باغ بهارستان پنهان شده اند پرده از چهره بر می گیرند.....
۴۴	ایران امروز از دیدن روی چکمه پوش شلاق بدست متضرر است.....
۴۸	نقش جیره خواران شرکت سابق این است که مبارزه قهرمانی ملت ما را کوچک بنمود.....
۵۲	گلگوله فرزندان وطن در انتظار دیکتاتور نظامی لندن است.....
۵۵	ادعاینامه پنجاه سال جنایات شرکت سابق نفت.....
۵۹	مامورین سیاسی انگلیسی نقش جاسوسان خرابکار را بازی می کنند.....
۶۳	بعد از یکصد و پنجاه سال ولایات ایران از نفوذ انگلستان نجات پیدا می کند.....

۶۹	فصل دوم - اوپک و سیاست نفتی ایران قبل از انقلاب اسلامی.....
۷۱	اوپک، سازمان کشورهای صادر کننده نفت.....
۷۳	عملکرد و روند توسعه اوپک.....

۷۹.....	سیاست نفتی ایران در اوپک در سالهای قبل از انقلاب اسلامی ایران.....
۷۹.....	ایران خواستار افزایش بهای نفت است.....
۸۳.....	تجدید نظر شاه در سیاست نفتی.....

۸۵.....	فصل سوم - سیاست نفتی و دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران در صحنه جهانی سالهای پس از انقلاب.....
۸۷.....	جایگاه دیپلماسی انرژی در ایران پس از انقلاب.....
۸۸.....	مبانی دیپلماسی انرژی.....
۹۲.....	دیپلماسی انرژی و منافع ملی.....
۹۴.....	منافع و اهداف جمهوری اسلامی ایران در الگوی دیپلماسی انرژی.....
۱۰۲.....	موانع دستیابی جمهوری اسلامی ایران به اهداف و منافع ملی در الگوی دیپلماسی انرژی.....

۱۱۳.....	فصل چهارم - بررسی منافع ملی و حقوقی حاصله از عضویت ایران در اوپک در دول نهم و دهم.....
۱۱۵.....	بررسی سیاست خارجی دولت نهم و دهم بازتاب آن در نظام بین الملل.....
۱۱۵.....	جهان بینی و فلسفه فکری دولت.....
۱۱۶.....	نقش ایدئولوژی در سیاست خارجی ایران.....
۱۱۷.....	رفتارهای سیاسی دولت در نظام بین الملل.....
۱۲۰.....	کارنامه سیاست خارجی دولت دکتر محمود احمدی نژاد.....
۱۲۴.....	ریاست ایران بر سازمان اوپک؛ فرصتی که سوخت شد.....

۱۲۹.....	فصل پنجم - بررسی منافع اقتصادی حاصله از فروش نفت ایران در اوپک در دول نهم و دهم.....
۱۳۱.....	وضعیت اقتصادی سازمان نفت اوپک در دوران دول نهم و دهم.....
۱۳۱.....	اوپک در اقتصاد جهانی سال ۲۰۰۵.....
۱۳۲.....	توسعه و رونق بازارهای نفتی در سال ۲۰۰۵ میلادی.....
۱۳۲.....	میزان تقاضای نفت در سال ۲۰۰۵.....
۱۳۳.....	تعادل در عرضه و تقاضای نفت اوپک در سال ۲۰۰۵.....
۱۳۳.....	تغییرات قیمت نفت در سال ۲۰۰۵.....
۱۳۳.....	اوپک در اقتصاد جهانی سال ۲۰۰۶ میلادی.....
۱۳۵.....	تحولات بازارهای نفت در سال ۲۰۰۶ میلادی.....
۱۳۵.....	میزان تولید نفتی اوپک در سال ۲۰۰۶.....
۱۳۵.....	میزان تقاضای نفت اوپک در سال ۲۰۰۶.....

۱۳۵	تغییرات قیمت نفت اوپک در سال ۲۰۰۶
۱۳۶	اوپک در اقتصاد جهانی سال ۲۰۰۷ میلادی
۱۳۷	تحولات بازارهای نفت در سال ۲۰۰۷ میلادی
۱۳۷	میزان تولید نفت اوپک در سال ۲۰۰۷ میلادی
۱۳۷	میزان تقاضای نفت اوپک در سال ۲۰۰۷ میلادی
۱۳۷	تغییرات قیمت نفت اوپک در سال ۲۰۰۷
۱۳۸	اوپک در اقتصاد جهانی سال ۲۰۰۸
۱۳۸	تحولات بازارهای نفت در سال ۲۰۰۸ میلادی
۱۳۸	میزان تولید نفت اوپک در سال ۲۰۰۸
۱۳۹	میزان تقاضای نفت اوپک در سال ۲۰۰۸ میلادی
۱۳۹	تغییرات قیمت نفت اوپک در سال ۲۰۰۸
۱۳۹	اوپک در اقتصاد جهانی سال ۲۰۰۹ میلادی
۱۴۰	تحولات بازارهای نفت در سال ۲۰۰۹ میلادی
۱۴۰	تولید نفت اوپک در سال ۲۰۰۹ میلادی
۱۴۰	میزان تقاضای نفت اوپک در سال ۲۰۰۹ میلادی
۱۴۰	تغییرات در قیمت نفت اوپک در سال ۲۰۰۹
۱۴۱	اوپک در اقتصاد جهانی سال ۲۰۱۰ میلادی
۱۴۱	تحولات بازارهای نفتی در سال ۲۰۱۰ میلادی
۱۴۱	میزان تولید نفت اوپک در سال ۲۰۱۰
۱۴۲	میزان تقاضای نفت اوپک در سال ۲۰۱۰ میلادی
۱۴۲	تغییرات در نفت اوپک در سال ۲۰۱۰ میلادی
۱۴۲	اوپک در اقتصاد جهانی سال ۲۰۱۱ میلادی
۱۴۳	تحولات بازارهای نفتی در سال ۲۰۱۱
۱۴۳	میزان تقاضای نفت در سال ۲۰۱۱ میلادی
۱۴۳	میزان تولید نفت اوپک در سال ۲۰۱۱
۱۴۴	تغییرات قیمت نفت اوپک در سال ۲۰۱۱ میلادی
۱۴۴	اوپک در اقتصاد جهانی سال ۲۰۱۲
۱۴۵	تحولات بازارهای نفت جهان در سال ۲۰۱۲ میلادی
۱۴۵	میزان تقاضای جهانی نفت در سال ۲۰۱۲
۱۴۵	میزان تولید نفت اوپک در سال ۲۰۱۲

- ۱۴۵ تغییرات قیمت نفت اوپک در سال ۲۰۱۲
- ۱۴۵ اوپک در اقتصاد جهانی در سال ۲۰۱۳ میلادی
- ۱۴۶ تحولات بازارهای نفت جهانی در سال ۲۰۱۳
- ۱۴۶ میزان تقاضای جهانی نفت در سال ۲۰۱۳
- ۱۴۷ میزان تولید نفت اوپک در سال ۲۰۱۳
- ۱۴۷ تغییرات قیمت نفت اوپک در سال ۲۰۱۳
- ۱۴۷ بررسی درآمد نفتی دولت نهم و دهم در مقایسه با دول قبلی جمهوری اسلامی ایران
- ۱۴۸ دولت دوران جنگ
- ۱۴۸ اداره بک ۱۰۲ میلیارد دلار حاصله از درآمد نفتی
- ۱۴۸ دوران هاشمی رفسنجانی
- ۱۴۸ سازندگی با نفت ۱۷ دلار
- ۱۴۹ دوران سید محمد خاتمی
- ۱۴۹ اتفاق خاص؛ نفت ۱۲ دلاری
- ۱۵۰ دوران دکتر محمود احمدی نژاد؛ نفت ۱۱۰ دلاری
- ۱۵۳ منابع

مقدمه دکتر علیرضا حسینی

نفت سرمایه بانه و خام ایران است که در سالهای سخت استبداد طاغوتی جای آنکه مرهمی جهت سید ملی پیشرفت کشور از هر حیث شود، ایران را مورد طمع جهانخواران قرن نوزدهم و بیستم گردانید و موجب شد که با چاول گری این کشورهای استعماری و از کف رفتن ثروت ملی کشورمان سیه روز تر باشد. شمه؛ اما مطلع سیدی این شب سیاه با روی کار آمدن دولت ملی و محبوب دکتر محمد مصدق با حمایت های حضرت آیت الله کاشانی، درخشیدن گرفت و دکتر مصدق به همراهی دکتر حسین فاطمی این طلای سیاه را تبدیل به ثروت و سرمایه ملی نمود.

در این دوره از تاریخ معاصر کشورمان که مصادف با اواخر دهه سی و اوایل دهه چهل خورشیدی بود جهان معاصر ورود به دهه صنعتی بالایی را تجربه میکرد، دهه ای که از لحاظ سیاسی و اقتصادی منشاء اثرات مثبت فراوانی بود. یکی از این اثرات مثبت تاسیس سازمان کشورهای تولیدکننده نفت (اوپک) بود، سازمانی که کشور ایران در آن نقش یکی از موسسین آن را داشت.

این سازمان اقتصادی و بین المللی که تولید کنندگان نفت را از چهار سو جهان گرد یکدیگر آورده بود با هدف تولید کم نفت و بالا بردن بهای آن جهت حمایت اقتصادی از اعضا بیان نموده بود. علیرغم وجود چنین سیاستی کشوری همچون عربستان سعودی به تولید و صادرات نفت جهت کاهش بهای نفت برای چاکرمآب نشان دادن خود به ایالات متحده امریکا و کشورهای صنعتی هم پیمان آن می نمود و موجب شد تا سالها در این سازمان سیاست دوگانه تولید و قیمت گذاری نفت حاکم باشد.

در آن زمان بسیاری از کشورهای صنعتی مانند بریتانیا و ایالات متحده امریکا انرژی فسیلی خود را از عربستان فراهم می آوردند و در کنار آن به استخراج منابع نفتی خود و جایگزین نمودن سایر انرژی های پاک رو آورده بودند اما باز با این حال به سازمان نفت اوپک جهت پایین آوردن بهای نفت فشار می آوردند.

با وجود تمام این فشارها سازمان اوپک که رسالت وجودی خود را معارض با این امر می‌دانست در حمایت از اهداف اقتصادی خود در برابر زورگویان ایستادگی کرد و نقش فعالی در توسعه اقتصادی کشورهای عضو خود که البته از لحاظ درآمدی بود، ایفا کرد.

زمان دوره حضور ایران که از ابتدای تأسیس این سازمان بوده است به دوره پیش و پس از انقلاب اسلامی ایران تقسیم می‌شود.

ایران همزمان با دوره پهلوی دوم در ابتدا از سیاست‌های نفتی و اقتصادی اوپک حمایت می‌کرد اما با وی کار آمدن دولت کارتر در ایالات متحده آمریکا با پیوستن به عربستان با ضدیت بر این سیاست پرداخت اما پیش از آنکه بتواند عمل خاصی را از پیش ببرد در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ سرنگون شد.

نگرش عضویت ایران در سالهای پس از انقلاب کاملاً همسو با سیاست‌های کلان این سازمان بود چرا که ایران در این سالها جنگ تحمیلی عراق و سایر مستبدان جهان دست به گریبان بود و جهت تأمین هزینه‌ها به بهای طلای سازمان داشت.

پس از پایان جنگ تحمیلی و با روی کار آمدن دول مختلف در جمهوری اسلامی ایران تاریخ کشورمان شاهد نوسانات بسیاری در قیمت نفت و توان منبع درآمدی اصلی کشور بود اما با وجود تمام این نوسانات ایران در طی سالهای دول نهم و دهم که همزمان با سالهای ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۲ بود شاهد بالاترین میزان از درآمد نفتی بود و علاوه بر جنبه‌های اقتصادی در جنبه‌های سیاسی نیز توانسته بود که به جایگاهی دوره‌ای در این سازمان نائل شود که در اصول این کتاب سعی شده است ضمن بررسی تاریخی و سیاسی نهضت ملی شدن صنعت نفت به بررسی رویکرد سیاسی و نفتی ایران در سالهای قبل و پس از انقلاب به ویژه در دول نهم و دهم پرداخته شود.

امید است این اثر پژوهشگران حقوقی، اقتصادی و تاریخ سیاسی را مقبول افتد و برای ایشان کارآمد باشد.

و من الله التوفیق

دکتر علیرضا حسینی

استاد یار حقوق خصوصی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دامغان

مقدمه مؤلف

کشور ایران عنوان یکی از حاصلخیزترین مناطق جهان از لحاظ منابع نفت و گاز به شمار می‌رود.

این امتیاز ویژه و موجب افتخار العاده ژئوپولیتیک و استراتژیک ایران موجب شده است که طی سالیان دراز به ویژه در طی آزمون نهم و بیستم همواره مورد طمع قدرتهای بزرگ جهان همچون انگلیس و آمریکا قرار بگیرد. تا به روی کار آمدن دولت محمد مصدق و در سایه افشاگری‌ها و اقدامات وطن پرستانه شهید دکتر مصدق، همچنان نفت را که به حق جان مایه‌ی سیاه خویش بود را به قیمت اندک و با هزاران نوع تشریب و جهاش، خوانان آن دوران واگذار نماید.

پس از ملی شدن صنعت نفت ایران و فروش نفت ایران در قالب کنسرسیوم به هفت خواهران نفتی، ایران همچنان قادر نبود که نفت خود را به آن قیمت مصفا شده که مدنظر داشت بفروشد. تلاشهای ایران تا قرن ۲۰ میلادی در جهت فروش نفت خویش به قیمت عادلانه و ایستادگی در برابر سیاستهای ناعادلانه قدرتهای بزرگ جهان این کشور و چند کشور دیگر همچون عربستان، عراق، کویت و ونزوئلا که آنان نیز همگی به نوعی دستخوش بی‌عدالتی‌ها در زمینه فروش نفت و گاز بودند بر آن داشت تا با در نظر گرفتن این تفکر که در اواخر قرن ۱۹ راجع به نفت و گاز که ملل جهان می‌توانند در قالب سازمانهای منطقه‌ای و بین‌المللی و با داشتن اتحاد بین‌المللی در جهت احقاق حقوق حقه خویش در عرصه جهان فعال باشند، در ماه سپتامبر سال ۱۹۶۰ اقدام به تاسیس سازمان کشورهای صادر کننده نفت (اوپک) نمایند.

این سازمان نیز در طی این پنجاه سال اخیر با سیاست‌گذاری‌های قیمت مناسب خویش به ویژه در طی سالهای ۱۹۷۳ و ۱۹۷۴ و سالهای ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۳ میلادی که بالاترین قیمت‌های نفت جهان را تعیین نموده بود، توانسته است در بهبود و تقویت جایگاه سیاسی و رشد اقتصادی کشورهای عضو اقدامات مهم و سازنده‌ای را انجام دهد.

ایران در طی سالهای عضویت در این سازمان همواره نقش تعیین کننده‌ای را ایفا نموده است و توانسته در پرتو سیاست‌گذاری این سازمان به اهداف اقتصادی و سیاسی خویش دست یابد. این کتاب سعی دارد در فصول متعدد خود ضمن بررسی روند ملی شدن صنعت نفت ایران و تأسیس سازمان نفت اوپک به بررسی دستاوردهای سیاسی، اقتصادی و حقوقی ایران از این سازمان بپردازد. پردازش این دستاورد نیز بطور خاص مربوط است به سالهای ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۲ که همزمان است با دول نهم و دهم جمهوری اسلامی ایران که در زمان ریاست جمهوری دکتر محمود احمدی نژاد بوده است.

در انتها -! دارد از استاد ارجمندم جناب آقای دکتر علیرضا حسینی که با بردباری تمام به بازبینی و نظارت بر اتمام این اهتمام فرمودند کمال سپاسگزاری خویش را اعلام دارم.

با آرزوی پیروزی و بهروزی

عاطفه قاسمی

تابستان ۱۳۹۵